

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sivil Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi

Uğur ARSLAN, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, 0000-0002-9785-5229
Zafer ÇAKMAK, Fırat Üniversitesi, 0000-0002-0612-814X

Öne Çıkanlar

- Araştırma, öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeyini ölçmeyi amaçlamıştır.
- Katılımcılar 286 kadın, 146 erkek olup farklı üniversitelerden seçilmiştir.
- Öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeyi genel olarak yüksek bulunmuştur.
- Çalışma sonuçları benzer araştırmalarla karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

Öz

Bu araştırma ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeylerini tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırma 2022-2023 eğitim-öğretim döneminde uygulanmıştır. Araştırmanın evrenini devlet üniversitelerinde eğitim gören sosyal bilgiler öğretmen adayları, örneklemini ise Fırat, İnönü ve Muş Alparslan Üniversitelerinin Eğitim Fakülteleri Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gören toplam 432 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Bunların 286'sı kadın, 146'sı erkektir. Araştırmada nicel araştırma yöntemi olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla Kişisel Bilgi Formu ve "Sivil Okuryazarlık Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde; Betimsel İstatistik, Bağımsız Örneklem T-Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi, Mann-Whitney U Testi, Kruskal Wallis Testi kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeylerine dair demografik değişkenlerin etkisi değerlendirilmiş ve sonuçlarına yer verilmiştir. Cinsiyet, öğrenim görülen üniversite, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve sivil toplum kuruluşlarına üye olma durumlarında farklılık tespit edilmiştir. Ancak dünya ve Türkiye gündemiyle ilgili olma durumunda farklılık tespit edilmemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeylerinin genel olarak yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Literatür ve elde edilen araştırma verileri ışığında, sivil okuryazarlığın küçük yaşlardan itibaren aile ile başlayıp ömür boyu devam etmesi gerektiği vurgulanmıştır. İlköğretim seviyesi ile beraber sivil okuryazarlık eğitiminin de başlaması gerektiği belirtilmiştir. Elde edilen veriler tartışma zemininde benzer araştırmalar ile yorumlanarak sonuca ulaşmaya çalışılmıştır. Bütün bunların neticesinde de çalışmaya ilgi duyacaklar için bazı öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Öğretmen adayları, Sivil okuryazarlık, Sosyal bilgiler

İnönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt 26, Sayı 2, 2025
ss. 936-970

DOI
10.17679/inuefd.1630619

Makale Türü
Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi
31.01.2025

Kabul Tarihi
27.07.2025

Önerilen Atıf

Arslan, U. ve Çakmak, Z. (2025). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(2), 936-970. DOI: 10.17679/inuefd.1630619

Bu makale Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü tarafından Ağustos, 2023 tarihinde kabul edilen yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1. Giriş

Bireyler arasındaki hoşgörü ve bağlılık, insanların düzenli bir toplum hayatı sürdürebilmeleri için önemlidir. Vatandaşlık kavramının güçlendirilmesi, bireylerin toplumsal bütünleşmeyi kazanması, hak ve sorumluluklarını bilinçli olarak kavramasında önemli bir rol oynar (Ünal, 2019; Yavaş, 2021). Bilim ve teknolojinin ilerlemesiyle vatandaşlık kavramı ulusal sınırları aşarak küresel bir boyuta taşınmıştır. Böylece insanların beklenti ve sorumlulukları daha geniş bir perspektife yayılmıştır. Bu değişime uyum sağlamak isteyen bireyler, katılımcı bir vatandaşlık anlayışını benimseyerek teknolojiye aktif bir şekilde ilgi göstermekte sorunların tespiti ve çözümünde aktif rol almaktadır. Bu nedenle, artık ülkeler vatandaşlarına yüksek düzeyde bilgi ve beceri kazandırma amacıyla vatandaş eğitimlerini bu değişim doğrultusunda düzenlemektedir (Yiğit, 2017). Devlet ve vatandaşlık ilişkisi, hukuki kişilik, hak ve özgürlüklerin teminatı olarak önemlidir. İnsanın topluma bağlanması ve etkin bir vatandaş olabilmesi, demokratik eğitimle mümkün olabilir (Aybay, 1982; Doğanay, Çuhadar ve Sarı, 2007; Şahin ve Türkölmez, 2022). Bu bakış açısını salt bilgi ile yoğurulmuş bir zihniyet olarak ele almak yanıltıcı olabilir. Bu zihniyet, kültür ile kaynaşmış bir bilme tarzıdır ve eğitimle şekillenir. Kültür ve eğitim ilişkisi, toplumsal normları ve değerleri belirler, toplumsallaşma sürecinde önemi rol oynar (Kara, 2022; Omurtak, 2020; Uzay, 2021). Vatandaşlık eğitimi, vatandaşlık kavramıyla birlikte şekillenir ve insanın yeniden inşası sürecinde önemli bir rol oynar. Demokratik Yurttaşlık Eğitimi, insanların yaşam boyu eğitim deneyimini sağlar, kamu yaşamında aktif rol almalarını destekler, insan haklarına saygı göstermeyi amaçlar ve toplumsal bağlılığı güçlendirir (Brander ve diğerleri, 2008; Kuş, 2020). Vatandaşlık eğitimi üç boyutta ele alınabilir: bilgi boyutunda sosyal bilimlerin öğrenilmesi önemlidir, beceri boyutunda ise problem çözme, iletişim, karar verme, iş birliği, eleştirel düşünme ve katılım gibi beceriler vurgulanmaktadır. Değer boyutunda ise saygı, hoşgörü, dayanışma, adalet, eşitlik gibi değerlerin toplumu birleştirdiği ve devamlılığını sağladığı görülmektedir (Kuş, 2020).

Temel bilgi, beceri ve değerleri edinen vatandaşların toplumdaki sorunları tanıması, başa çıkabilmesi ve yaşam standartlarının yükseltilmesine katkıda bulunması beraberinde aktif vatandaş olmayı getirmektedir (Kara, Topkaya ve Şimşek, 2012). Aktif vatandaş ile pasif vatandaş arasındaki farkı bilmek konunun anlaşılması için temel nokta teşkil etmektedir. Aktif vatandaşlık, siyasi faaliyetlerde bulunma, toplum faaliyetlerine gönüllü katılım, değişiklik yapacak faaliyetlerde bulunma ve bireyin kendi faaliyetlerini düzenleme gibi bileşenleri içerirken, pasif vatandaşlık ise ulusal kimlik, vatanseverlik ve ulus devlete bağlılık gibi bileşenler üzerine odaklanır ve genellikle doğuştan gelen rollerin yerine getirilmesiyle sınırlıdır (Kennedy, 2006). Aktif vatandaşlık toplumda katılımcılığı teşvik ederek toplumsal ihtiyaçların karşılanmasını sağlayarak, iyi komşuluk ilişkileri, yardımlaşma, dayanışma, iş birliği ve iletişim gibi değerleri ön plana çıkarır. Bu süreçte devlet-vatandaş ilişkisi de değişerek, vatandaşların birbirlerine olan sorumluluklarını artırırken sosyal devletin yerine getirmesi gereken görevler aktif vatandaşlar tarafından üstlenilir. Bu amaçla, devletin vatandaşlardan aktif katılım, eleştirel düşünme ve hesap sorabilme gibi özellikleri teşvik etmesi gerekmektedir (Ünal, 2019). Bu sürecin faydalı şekilde sonuç verebilmesi için bireylerin bilinç ve beceri düzeylerinin yeterli olması önemlidir. Yeterlilik seviyesi için her alanda temel okuryazarlık kilit öneme sahiptir.

Okuryazarlık, bilinçlenme ve gelişmeyle birlikte üst düzey beceri ve yetenekleri içeren bir kavramdır. Beceri öğrenilebilen bir yetkinlik iken, yetenek doğuştan gelen potansiyeli ifade eder. Okuryazarlık, bilgi edinme, becerilerin kazanılması ve istenilen yeteneklerin ortaya çıkarılmasıyla gelişme sağlar (İnan, 2021). Her bireyin, hayatını zenginleştirmek ve değerlerini geliştirmek için çaba göstermesi yenilikçi okuryazarlık alanında önemlidir. Okuryazarlık becerilerinin kazanılmasında bazı unsurlar dikkate değerdir: gerçekleri anlama ve ifade etme, çevresindeki olayları anlama ve farklılıkları gözlemlleme, bilgileri kullanarak yeni düşünceler üretme, farklı sistemlerle çalışabilme ve yeni anlamlar yaratma, bilgilerini eylemleriyle gösterme, güncel bilgi ve becerileri sürekli olarak edinme (Önal, 2010). Okuryazarlık, değer

olarak ifade edilebilecek ve hayatımıza yönelik bir öneme sahiptir. Okuryazarlığın önemi ve yeri üzerine 1950'den itibaren birçok çalışma yapılmıştır. Birçok ülkede teorik araştırmalar ve akademik çalışmalarla desteklenmiş, eğitim programlarına uygulanmasıyla daha geniş bir çerçeveye kavuşmuştur. Bu gelişmeler, okuryazarlık çalışmalarının devlet politikaları hâline gelmesine kadar ilerlemiştir (Aşıcı, 2009). Okuryazarlık, en zorlu bilim alanlarının temel tanıma eğitimi içermektedir. Örneğin hukuk okuryazarlığı bireyleri hukukçular gibi yetiştirmez ancak hukukla ilgili temel bilgileri edinmemizi ve hukukla ilgili yapmamız gerekenleri bize öğretir (İnan, 2021).

Sanayi Devrimiyle birlikte toplumsal hayatı derinden etkileyen olay ve sorunlar baş göstermiştir. Bu sorunların çözümü için farklı alanlarda çalışma yapan birçok fikir adamı ortaya çıkmıştır. Toplamların maddi ve manevi miraslarını gelecek nesillere aktarmak, toplumdaki değişimlerin sebeplerini ve sorunların çözümünü eğitimde aramak önemli bir yaklaşımdır ve bu da sosyal bilgiler dersinin doğmasını sağlamıştır (Topçu, 2019). Sosyal bilgiler, yönetim, demokrasi, hak, hürriyet, hukuk, yurttaşlık ve sivil toplum benzeri kavramları içeren bir ders olarak geçmiş ve gelecek arasındaki bağlantıyı kurmayı, coğrafi olayları anlamayı ve devlet gündemini çözmeyi hedefler (Karasu Avcı, 2019; Tarhan, 2019). Sosyal bilgiler, ilkokul ve ortaokul öğrencilerini iyi-etkin bireyler olarak yetiştirmeyi hedefleyen bir derstir. Bu çerçevede sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrencilere gerçek hayattan örnekler sunarak onları toplumun etkin birer vatandaşı olarak yetiştirme amacı güderler (Yalçın ve Akhan, 2019). Sosyal bilgiler dersi, bireyin kimlik gelişimine ve kültürünün oluşumuna katkıda bulunurken, kültürel süreçlerin aktarımında ve toplumun güçlü bir kültür altyapısına sahip olmasında önemli bir rol oynar (Oğuz Haçat, 2019).

Sivil okuryazarlık, demokratik değerlerin ve tutumların toplumlarda yerleşmesi ve yaygınlaşması için bireylere bilgi ve beceri kazandırmayı hedefleyen bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım; bilgi, beceri, değer ve motivasyon kombinasyonunu geliştirerek bireylerin aktif ve etkin katılım sağlamasını, devletin işleyişini anlamasını, hak ve sorumluluklarının bilincinde olmasını ve evrensel değerlere dayalı eylemlerde bulunmasını amaçlar. Sivil okuryazarlık, toplumda bu farkın gerçekleşmesini hedefleyerek bireylerin etkin vatandaşlar hâline gelmesini destekler. Böylece birey, yerel ve küresel düzeyde vatandaşlık haklarını bilinçli bir şekilde kullanabilir. Sivil okuryazarlık tüm bunları kapsayan bir kavramdır ve bu hedeflere ulaşmayı amaçlar (Çakmak ve Taşkiran, 2020). Türkiye ve dünyada, hak ve sorumluluk bilincine sahip, sivil ve politik hayatta aktif ve etkin katılım sağlayan, ulusal ve evrensel değerlere saygı gösteren hem kendi hem de toplum için çalışan bireylerin yetiştirilmesi önemli bir hedef olarak ortaya çıkmaktadır. Bu hedeflere ulaşmada eğitim ve kültürün önemli bir rolü vardır çünkü bireylerin çevrelerinde olanları anlama, yorumlama ve değerlendirme yetenekleri eğitim ve kültürle şekillenmektedir. Bu nedenle eğitim, sosyal bilgiler, vatandaşlık eğitimi ve aktif vatandaşlık kavramları göz önünde bulundurulduğunda sivil okuryazarlık kavramı önem kazanmaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalında okuyan öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeylerini tespit etmektir. Çalışmanın temel araştırma sorusu "Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeyleri nedir?" olarak belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda araştırma problemine cevap bulmak için şu alt sorulara cevap aranmıştır:

1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre değişiklik göstermekte midir?
2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeyleri okudukları sınıf kademesine göre değişiklik göstermekte midir?

3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeyleri anne eğitim düzeyine göre değişiklik göstermekte midir?
4. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeyleri baba eğitim düzeyine göre değişiklik göstermekte midir?
5. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeyleri herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olup olmama durumuna göre değişiklik göstermekte midir?
6. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeyleri dünya ve Türkiye gündemini takip etme sıklığına göre değişiklik göstermekte midir?
7. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeyleri öğrenim gördükleri üniversiteye göre değişiklik göstermekte midir?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Söz konusu bu çalışmada, Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık seviyelerini ortaya koymak için ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bir topluluğun bir konu veya olay hakkındaki düşüncelerini, ilgi alanlarını, becerilerini ve yeteneklerini belirlemeye yönelik yapılan çalışmalara ilişkisel tarama araştırması denmektedir. Özellikle büyük örneklem ile yapılan araştırmalarda kullanılmaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2017). Araştırma için belirlenen konu, olay, birey ya da nesne, değiştirilmeden veya ekleme yapılmadan olduğu gibi kendi şartları dâhilinde betimlenir. İlişkisel tarama araştırmalarında hedefler genellikle nedir, ne ile ilişkilidir ve hangi unsurlardan oluşur gibi sorularla belirlenir. (Karasar, 2017). İlişkisel tarama modelinin temel hedefi, mevcut durumu olduğu gibi yansıtmaktır (Erbudak, 2021). Bu araştırma yöntemiyle hem açık uçlu sorular hem de kapalı uçlu sorularla veri toplanabilir ve veri toplama aşamasında birleştirme yapılabilir (Creswell, 2017).

Sosyal bilimlerde yapılan birçok araştırma, büyük grupların bir konuya bakış açılarını ortaya koyar. Birçok araştırmacı çalıştığı konu hakkında olabildiğince çok sayıda insana ulaşarak görüşlerini öğrenmeye çalışır. Bu görüşlerin ortaya çıkarılması için birçok soruya cevap arar. Tarama araştırmaları, bu tür amaçların neticeye ulaştırılmasında önemli yer tutar. Özellikle sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan tarama yöntemi etkili bir araştırma türüdür. Tarama yöntemi, geniş gruplara ait olguları, fikirleri, inançları, tutumları ortaya koymada başarılıdır (Toker Gökçe, 2018).

2.2. Evren ve Örneklem

Bilimsel bir araştırmanın önemli noktalarından birisi örneklem belirleme aşamasıdır. Örneklem aşaması verilerin gerçeği yansıtip yansıtmamasında kritik öneme sahiptir. Çalışmanın genellenebilirliğini arttırmak için örneklem doğru bir şekilde belirlenmesi vazgeçilmez bir şarttır (Karakuş ve Şahin, 2019). Örneklem belirleme beraberinde pek çok avantajı da getirmektedir. Örneğin, bilgiyi örnekten elde etmek evrenden elde etmekten daha ekonomiktir, daha hızlı ve daha kısa sürede bilgiler bir araya getirilir, ayrıntısı ve kapsamı daha geniş bilgilere ulaşılabilir, ulaşamayacak bilgilere örneklem yöntemiyle ulaşılabilir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2017).

Çalışmanın örnekleme, 2022-2023 eğitim-öğretim yılında üç üniversitenin (Fırat Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Muş Alparslan Üniversitesi) eğitim fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde okuyan 1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencileridir. Uygulama öncesinde ilgili üniversitelerden (İnönü Üniversitesi, Fırat Üniversitesi ve Muş Alparslan Üniversitesi) gerekli izinler alınmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın örneklem grubunu 432 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmuştur. Örneklem grubunun temel özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.*Öğretmen Adaylarına Ait Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular*

		Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	146	33,8
	Kadın	286	66,2
Üniversite	Fırat Üniversitesi	141	32,6
	İnönü Üniversitesi	161	37,3
	Muş Alparslan Üniversitesi	130	30,1
	1	115	26,6
	2	93	21,5
Sınıf	3	120	27,8
	4	104	24,1
	Okuryazar Değil	113	26,2
	İlköğretim	222	51,4
	Lise	63	14,6
Anne Eğitim Durumu	Lisans	31	7,2
	Lisansüstü	3	,7
	Okuryazar Değil	23	5,3
	İlköğretim	226	52,3
	Lise	121	28,0
Baba Eğitim Durumu	Lisans	57	13,2
	Lisansüstü	5	1,2
	Evet	95	22,0
Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik Durumu	Hayır	337	78,0
	Asla	3	,7
Dünya ve Türkiye Gündemini Takip Etme Sıklığı	Nadiren	53	12,3
	Bazen	195	45,1
	Sık Sık	181	41,9

Tablo 1 göz önünde bulundurularak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyet dağılımına baktığımızda %66,2'lik (286) oranla kadın iken, %33,8'lik (146) erkek öğretmen adayından oluşmaktadır. Oranlara bakıldığında kadın öğretmen aday sayısının bariz bir şekilde fazla olduğu görülmektedir.

Bu araştırmaya, en fazla sosyal bilgiler öğretmen adayı %37,3 (161 kişi) ile İnönü Üniversitesinden, en az ise %30,1 (130 kişi) ile Muş Alparslan Üniversitesinden katılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %26,6'sı (115) 1. sınıf, %21,5'i (93) 2. sınıf, %27,8'i (120) 3. sınıf ve %24,1'i (104) 4. sınıf öğrencileridir.

Anneleri ve babalarının eğitim durumları incelendiğinde, en büyük oran ilköğretim mezunlarına aittir (annelerde %51,4; babalarda %52,3), en düşük oran ise her iki grupta da lisansüstü mezunlara aittir (annelerde %0,7; babalarda %1,2).

Herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olma durumunun dağılımına baktığımızda %78,0'lık (337) bir kısmı hayır demiş, %22,0'lık (95) kısmı evet demiştir. Bu durum öğretmen adayların sivil toplum kuruluşlarına üye olmaktan kaçındıkları veyahut gereken önemi vermedikleri anlamı verilebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dünya ve Türkiye gündemini takip etme sıklığı durumunun dağılımına baktığımızda en çok % 45,1'lik (195) oranla bazen cevabı iken, en az %

0,7'lik (3) asla cevabı oluşturmaktadır. Özellikle ikinci cevap olarak da % 41,9'luk (181) sık sık cevabının verilmiş olması sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dünya ve Türkiye gündemine ilgili olduklarını göstermektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Sivil okuryazarlık seviyesinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu araştırma, adayların şahsi bilgilerini içeren bir form ile Çakmak ve Taşkiran (2020) tarafından geliştirilen Sivil Okuryazarlık Ölçeği kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Yararlanılan kişisel bilgi formu, öğretmen adaylarının bireysel verilerini toplamak amacıyla kullanılmış ve Sivil Okuryazarlık Ölçeği ile birlikte uygulanmıştır.

Kişisel bilgi formu, adayların cinsiyeti, okudukları üniversite, sınıf seviyesi, anne ve baba eğitim seviyesini, sivil toplum kuruluşlarına üyelik hâli ile dünya ve Türkiye gündemini takibini yapma alışkanlıklarına ilişkin sorulardan oluşmaktadır.

2.3.2. Sivil Okuryazarlık Ölçeği

Araştırmada kullanılacak olan Sivil Okuryazarlık Ölçeği, öğretmen ve öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Yapılan birtakım çalışmalar ile 242 öğretmen adayı üzerindeki açılımlı faktör analizi sonucunda 4 faktörlü ve 25 maddeli bir Sivil Okuryazarlık Ölçeği elde etmişlerdir. Gerçekleştirilen test-tekrar test işlemi sonucunda ölçeğin güvenirliği .81 olacak şekilde belirlenmiştir. Ölçeğin geneli ile alt boyutlarının iç tutarlılığının belirlenmesi için gerçekleştirilen Cronbach's Alpha testi ile ölçeğin genel güvenirlik katsayısı ve alt faktör güvenirlik katsayıları arasında uyum olduğu saptanmıştır. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sayesinde model uyumu çıkarılmış ve faktörler arasındaki ilişki doğrulanmıştır.

Sivil Okuryazarlık Ölçeği; küresel, ulusal, yerel ve devletsel olmak üzere 4 alt boyuttan oluşan bir ölçek olarak elde edilmiştir. Küresel alt boyut, toplamda 9 maddeden oluşmakta olup, bunlar m17 ile m25 arasındaki maddelerdir. Puan skalasında en yüksek değer 45, en düşük değer ise 9'dur. Elde edilen puanın artması, katılımcının Sivil Okuryazarlık Ölçeğinde küresel alt boyut düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ulusal alt boyutta: 8 madde vardır. Bunlar m8, m9, m11, m12, m13, m14, m15, m16. Burada puan aralığının üst sınırı 40, alt sınırı ise 8'dir. Puan yükseldikçe Sivil Okuryazarlık Ölçeğinde ulusal alt boyut düzeyinin yükseldiği sonucuna varılmaktadır. Yerel alt boyutta: 4 madde vardır. Bu maddelerde m2, m3, m4, m5. Yerel alt boyut katılımcı düzeyi 20 ile 4 puan arasında değişmektedir. Alınan puanın artması, katılımcının Sivil Okuryazarlık Ölçeğinde yerel alt boyut düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Dördüncü alt boyut olan devletsel alt boyutta ise 4 madde mevcuttur. Bunlar m1, m6, m7, m10. Devletsel alt boyut katılımcı düzeyi 20 ile 4 puan arasında değişmektedir. Alınan puanın artması, katılımcının Sivil Okuryazarlık Ölçeğinde devletsel alt boyut düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Sivil Okuryazarlık Ölçeği kapsamında yapılmış olan AFA, DFA, test tekrar test ve Cronbach's Alpha testleri göstermektedir ki sivil okuryazarlık düzeyinin belirlenmesinde kullanılacak bu ölçek hem geçerli hem de güvenilir sonuçlar vermektedir.

2.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmanın analizi için SPSS 26.0 yazılımı kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi [$p \leq .05$] olarak belirlenmiştir. Sivil okuryazarlık seviyelerinin değerlendirilmesinde, ortalama ($\bar{X}$) ve standart sapma (ss) hesaplanmıştır.

Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 125 olup, verilerin analizinde kıyaslamalar aritmetik ortalama esas alınarak yapılmıştır. Verilen aralıklar ise şu şekilde sınıflandırılmıştır: Bu

bakımdan, aralıklar 1.00 – 1.80 “Çok Düşük”, 1.81 – 2.60 “Düşük”, 2.61 – 3.30 “Orta”, 3.31 – 4.20 “Yüksek” ve 4.21 – 5.00 “Çok Yüksek” olarak değerlendirilmiştir.

Bu araştırma ile adayların sivil okuryazarlık düzeyi; cinsiyet, sınıf düzeyi, öğrenim görülen üniversite, anne ve baba eğitim durumu, sivil toplum kuruluşlarına üyelik durumu ve dünya ile Türkiye gündemini takip etme sıklığı gibi çeşitli faktörler bağlamında değerlendirilmiştir.

Verilerin analizinde puanların normal dağılıma sahip olup olmadığı betimsel istatistik ve grafiksel yöntemler ile incelenebilir (Büyüköztürk, 2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeylerini değerlendirmek amacıyla, öncelikle verilerin normal dağılımına ve varyansların homojen olup olmadığına bakılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği noktasında öncelikle Kolmogorov - Smirnov testi uygulanmıştır. Ancak sosyal bilimlerde özellikle likert tipi ölçeklerde bu testlerin anlamlı bir sonuç vermesi oldukça güçtür. Süreci daha doğru şekilde yönetebilmek için çarpıklık ve basıklık sınırları ile histogram ve Q-Q plot grafikleri de dikkate alınmıştır (Seçer, 2015, s. 28). George ve Mallery’e (2009) göre, bir veri setinin normal dağılıma sahip olabilmesi için çarpıklık ve basıklık sınırlarının -2 ile +2 arasında bulunması gerektiği belirtilmektedir. Bu doğrultuda, elde edilen veriler çözümlendikten sonra cinsiyet faktörü kapsamında bağımsız örneklem t-testi; eğitim alınan üniversite, sınıf düzeyi için Tek Yönlü Varyans Analizi testi; anne ve baba eğitim düzeyleri ile Türkiye ve dünya gündemini takip sıklığı değişkeni için Kruskal – Wallis testi; sivil toplum kuruluşlarına üye olup olmama değişkeni için de Mann - Whitney U testi istatistiksel işlemler olarak kullanılmışlardır. Verilerin normalliğini gösteren çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2.

Verilerin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Ölçek	Değişken	Çarpıklık	Basıklık
Sivil Okuryazarlık Ölçeği	Cinsiyet	-1,212 ~ -0,664	-0,007 ~ 1,503
	Üniversite	-1,347 ~ -0,875	0,415 ~ 2,861
	Sınıf	-1,408 ~ -0,629	-0,059 ~ 2,698
	Anne Eğitim Durumu	-2,570 ~ -0,723	0,023 ~ 9,100
	Baba Eğitim Durumu	-1,577 ~ -0,799	0,005 ~ 4,752
	STK Üyeliği	-1,509 ~ -1,021	1,477 ~ 3,221
	Gündem Takip Sıklığı	-1,225 ~ 0,056	0,871 ~ 2,477

3. Bulgular

3.1. Sivil Okuryazarlık Düzeyinin Tespitine İlişkin Bulgular

Bu kısımda sivil okuryazarlık düzeyi ortalama değer olarak elde edilmek istenmiştir. Bu doğrultuda gerçekleştirilen betimsel analiz sonuçları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sivil Okuryazarlık Düzeyleri Ortalama Değerleri

	N	En Düşük	En Yüksek	$\bar{X}$	ss
Toplam	432	2,791	5	4,475	,371

Analiz sonuçları değerlendirildiğinde adayların eğitim aldıkları üniversiteler ile sivil okuryazarlık seviyeleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($F=3,230$; $p<0,05$). Başka bir deyişle adayların sivil okuryazarlık düzeyleri ile eğitim aldıkları kurumlar arasındaki farklılık anlamlı bir şekilde değişmektedir. Test sonuçlarına göre hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2 = ,015$) bu farkın küçük düzeyde ortaya koymaktadır.

Araştırmalarda gruplar arasındaki farkları belirlemek amacıyla kullanılan çoklu karşılaştırma (post-hoc) yöntemleri göz önünde bulundurulduğunda, varyans eşitliğinin sağlandığı ancak örneklemin eşit olmadığı durumlarda başvurulacak testlerden biri de Scheffe testidir (Kayri, 2009). Bu doğrultuda gruplar arası anlamlı farkların hangi gruplarda gerçekleştiğini tespit etmek için yapılan Scheffe testi analizine göre İnönü Üniversitesinde eğitim alan adayların sivil okuryazarlık düzeyinin ($\bar{X}=4,523$), Muş Alparslan Üniversitesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeyinden ($\bar{X} =4,412$) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

3.4. Sivil Okuryazarlık Düzeyi ile Sınıf Değişkenine İlişkin Bulgular

Bu bölümde, adayların sivil okuryazarlık seviyeleri ile okudukları sınıf kademesi arasındaki anlamlı farklar incelenmek istenmiştir. Bu doğrultuda gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi verileri Tablo 6'da değerlendirilmiştir.

Tablo 6.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sivil Okuryazarlık Düzeyleri ile Öğrenim Gördükleri Sınıf Değişkeni Arasında Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P	Anlamlılık
1. Sınıf	115	4,465	,322	G. Arası	1,206	3	,402			3. Sınıf
2. Sınıf	93	4,386	,443	G. İçi	58,381	428	,136			>
3. Sınıf	120	4,533	,343	Toplam	59,587	431		2,947	,033	2. Sınıf
4. Sınıf	104	4,498	,373							-
Toplam	432	4,475	,371							4. Sınıf
										>
										2. Sınıf

Analiz sonuçlarına göre adayların sivil okuryazarlık seviyeleri ile sınıf seviyeleri arasında istatistiksel bir fark saptanmıştır ($F=2,947$; $p<0,05$). Dikkat edilmesi gereken nokta adayların sivil okuryazarlık düzeyleri ile sınıf kademeleri arası anlamlı bir şekilde değişmektedir.

Çalışmada gruplar arasındaki farkın tespiti amacıyla kullanılan çoklu kıyaslama (post-hoc) yöntemleri göz önünde bulundurulduğunda, varyans eşitliğinin sağlandığı ancak örneklemin eşit olmadığı durumlarda başvurulacak testlerden biri de LSD testidir (Kayri, 2009). Bu doğrultuda gruplar arası farkları tespit etmek için yapılan LSD testi sonuçlarına göre 3. sınıf öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeyi ($\bar{X}=4,533$), 2. sınıf adaylarının sivil okuryazarlık düzeylerinden ($\bar{X}=4,386$); 4. sınıf adaylarının sivil okuryazarlık düzeyi ($\bar{X}=4,498$), 2. sınıf adaylarının sivil okuryazarlık düzeylerinden ($\bar{X}=4,386$) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

3.5. Sivil Okuryazarlık Düzeyi ile Anne Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Bu kısımda adayların sivil okuryazarlık seviyeleri ile anne eğitim düzeyi faktörü arasında istatistiksel bir farklılığı tespit edilmek amaçlanmıştır. Bu amaçla yapılan Kruskal Wallis Testi Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sivil Okuryazarlık Düzeyleri ile Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Ölçek	Anne Eğitim Durumu	N	s.o	s.d	X2	p
Sivil Okuryazarlık Düzeyi	Okuryazar Değil	113	179,25			
	İlköğretim	222	226,38			
	Lise	63	228,60	4	17,412	,002
	Lisans	31	242,96			
	Lisansüstü	3	360,00			

Tablo 7 verileri dikkate alındığında adayların sivil okuryazarlık düzeyi ortalamaları ve anne eğitim değişkeni faktörü arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Anne eğitim durumu faktörüne göre $p < 0,05$ olduğu için istatistiksel bir ayırım ortaya konmuştur. Anlamlı farklılıkların hangi gruplarda olduğunu bulmak için uygulanan ikili kıyaslamalar sonucunda anne eğitim durumunun okuryazar değil ile ilköğretim grubunda istatistiksel olarak farklılaştığı tespit edilmiştir. Sıra ortalamaları da dikkate alındığında anne eğitim seviyesinin yükselmesi ile sivil okuryazarlık düzeyinde yükseldiği şeklinde yorumlanabilir.

3.6. Sivil Okuryazarlık Düzeyi ile Baba Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Bu bölümde adayların sivil okuryazarlık düzeyleri ile baba eğitim faktörü ile anlamlı farklılık tespit edilmek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen Kruskal-Wallis Testi verileri Tablo 8'de sunulmaktadır.

Tablo 8.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sivil Okuryazarlık Düzeyleri ile Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Ölçek	Baba Eğitim Durumu	N	s.o	s.d	X2	p
Sivil Okuryazarlık Düzeyi	Okuryazar Değil	23	154,41			
	İlköğretim	226	212,40			
	Lise	121	219,46	4	10,237	,037
	Lisans	57	247,09			
	Lisansüstü	5	266,60			

Tablo 8'e bakıldığında adayların sivil okuryazarlık seviyesi ortalamaları ile baba eğitim faktörü arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna varılmıştır. Baba eğitim faktörü $p < 0,05$ olduğu için anlamlı farklılık ortaya konmuştur. Anlamlı farklılıkların hangi gruplarda olduğunu bulmak için uygulanan ikili kıyaslamalar sonucunda baba eğitim durumunun okuryazar değil ile lisans grubunda istatistiksel olarak farklılaştığı tespit edilmiştir. Sıra ortalamaları da dikkate alındığında baba eğitim seviyesinin yükselmesi ile sivil okuryazarlık düzeyinin de yükseldiği şeklinde yorumlanabilir.

3.7. Sivil Okuryazarlık Düzeyi ile Sivil Toplum Kuruluşlarına Üye Olup Olmama Değişkenine İlişkin Bulgular

Bu kısımda adayların sivil okuryazarlık seviyeleri ile sivil toplum kuruluşlarına katılım değişkeni arasında anlamlı farklılık tespit edilmek istenmiştir. Bu doğrultuda gerçekleştirilen Mann-Whitney U testi Tablo 9'da sunulmaktadır.

Tablo 9.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sivil Okuryazarlık Düzeyleri ile Sivil Toplum Kuruluşlarına Katılıp Katılmama Değişkeni Arasında Yapılan Mann - Whitney U Testi Sonuçları

Ölçek	Kategori	N	s.o	s.t	u	z	p
Sivil Okuryazarlık Düzeyi	Evet	95	240,32	22831,00	13744,00	-2,1069	0,035
	Hayır	337	209,78	70697,00			

Tablo 9 incelendiğinde adayların sivil okuryazarlık düzeylerinin toplam puanları, bir sivil toplum kuruluşuna katılıp katılmama durumuna göre anlamlı bir farklılık ortaya koymaktadır. ($U=13744,00$, $p>0,05$). Sivil toplum kuruluşlarına katılım sağlayanların sivil okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

3.8. Sivil Okuryazarlık Düzeyi ile Dünya ve Türkiye Gündemini Takip Etme Sıklığı Değişkenine İlişkin Bulgular

Bu kısımda adayların sivil okuryazarlık düzeyleri ile dünya ve Türkiye gündemini takip etme sıklığı değişkeni arasında belirgin bir fark olup olmadığı tespit edilmek istenmiştir. Bu doğrultuda yapılan Kruskal Wallis Testine Tablo 10'dan ulaşılabilir.

Tablo 10.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sivil Okuryazarlık Düzeyleri ile Dünya ve Türkiye Gündemini Takip Etme Sıklığı Değişkeni Arasında Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Ölçek	Gündem Takip Sıklığı	N	s.o	s.d	X ²	p
Sivil Okuryazarlık Düzeyi	Asla	3	57,66	3	6,481	,090
	Nadiren	53	203,19			
	Bazen	195	214,16			
	Sık Sık	181	225,54			

Analiz sonuçları dikkate alındığında adayların sivil okuryazarlık düzeyleri ile dünya ve Türkiye gündemini takip etme sıklık seviyeleri arasında anlamlı olabilecek belirgin bir fark $X^2(sd=3, n= 432)=6,481$ ($p<0,05$) bulunmamıştır.

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, sosyal bilgiler öğretmenliği adaylarının sivil okuryazarlık düzeyleri, çeşitli faktörler dikkate alınarak ele alınmış ve sonuçlar sunulmuştur. İlk olarak cinsiyet değişkeni temel alınarak sivil okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen veriler ışığında kadınların sivil okuryazarlık düzeyi erkeklerden daha yüksektir. İstatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur. Ancak farklılaşmanın etki büyüklüğüne bakıldığında ise az bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu sonuç olumlu olarak değerlendirilebilecek bir durumdur.

Çünkü Faiz (2016) birey cinsiyet fark etmeksizin sosyal hayat içerisinde yer edinebilmelidir. Yani siyasi bilgiye aynı şekilde yakın olmalı, duyuşsal eğilimleri eşit düzeyli bir eğilim göstermeli ve denk seviyede bir yetkinlik ortaya koymalıdır. Yadsınamaz bir gerçek olarak kabul edilmelidir ki vatandaşlık eğitiminin temelinde cinsiyet eşitliği vardır. Geçgel (2019) yaptığı çalışmasında kadın öğretmen adaylarının değer aktarımı konusunda daha hassas olduğunu görüşüne varmıştır. Kaya ve Kaya (2012) dünya gündemini takip noktasında cinsiyete dair bir farklılaşma tespit edemezken Kaya (2013) ve Akhan (2011) siyaset noktasında erkeklerin daha aktif olduğunu kadınların ise daha çekingen kaldıklarını ortaya koymuşlardır. Yaptığımız bu çalışmayla sosyal ve sivil hayatın bütün yönleri için içine katıldığında kadınların bir adım öne çıktıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Üniversiteler arasında yapılan karşılaştırmada İnönü Üniversitesi lehine bir farklılaşma tespit edilmiştir. Ancak etki değerinin de dikkate alınmasıyla farklılaşmanın az olduğu görülmüştür. Süvari (2020) Üniversiteler arasındaki farklılaşmaların sebebi olarak; derslerin işlenişi, görevli öğretmenlerin yaklaşım tarzı, üniversite içi sosyal ve politik etkinlikler, okulun idare biçimi ve içinde yer aldığı kentin kültürel yapısı gibi bazı sosyal ve akademik faaliyetler adayların aktif vatandaşlık öz yeterliliklerini etkilediği sonucuna varmıştır. Bu bilgiler göz önüne alındığında, üniversite eğitimi sürecindeki sosyal ve akademik faaliyetler ile üniversite öncesi eğitim ve sosyal hayatın farklılaşmayı beraberinde getirdiği söylenebilir.

Araştırmada, adayların sivil okuryazarlık düzeyleri sınıf seviyesi göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Üçüncü ve dördüncü sınıf öğretmen adaylarını daha yüksek ortalamalarıyla ikinci sınıftan farklılaştığı görülmüştür. Bu durum, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sivil okuryazarlığa ilişkin bilgi düzeyi, yetkinlik ile farkındalığının eğitim süreci içerisinde farklılaşabileceğini göstermiştir. Akhan (2011) sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yönelik yaptığı çalışmasında son sınıf adayların siyasi durumları yakından takip ettiği sonucuna ulaşmıştır. Üniversite eğitim süreci ilerledikçe farklılıkları da beraberinde getirdiğini tespit etmiştir. Sınıf kademeleri dikkate alınarak sivil okuryazarlık becerilerinin eğitim programına yerleştirilmesi olumlu sonuçlar verecektir. Bu çerçevede sınıf seviyesine uygun ortamın oluşturulması, öğretim materyallerinin, projelerin ve etkinliklerin doğru şekilde tasarlanması dikkat edilecek noktalar olarak sayılabilir.

Anne eğitim durumu değişkenine göre adayların sivil okuryazarlık seviyeleri incelendiğinde ortalama puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Anne eğitim durumunun okuryazar olmayandan ilköğretim seviyesine çıkmasıyla öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeylerinin de arttığı görülmektedir. Özdemir (2022) annenin vatandaşlık algısının çocuğun vatandaşlık bilincinin gelişimine etkisini önemle vurgulamıştır. Ailelerin sosyal ve duygusal alanda etkili olduklarını tespit etmiştir. Demir (2019) yaptığı çalışmasında annesi ilköğretim seviyesindeki adaylarının, annesi okuryazar olmayan adaylara kıyasla siyasi konularda daha fazla anlayış gösterdiğine ve empatiyi daha fazla ön planda tuttuklarına ulaşmıştır. Sonuç olarak anne eğitim düzeyinin artmasıyla sivil okuryazarlık düzeyinin de artacağı söylenebilir. Aynı zamanda toplumsal hoşgörü noktasında geleceğin bireylerini yetiştirecek olan sosyal bilgiler öğretmenlerine büyük sorumluluklar düşmektedir.

Baba eğitim durumu değişkenine göre adayların sivil okuryazarlık düzeyleri incelendiğinde ortalama puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna varılmıştır. Baba eğitim seviyesi değişkeninde, okuryazar olmayan babalar ile lisans seviyesindeki babalar arasında farklılaşma görülmüştür ve bu farklılaşma lisans seviyesindeki babalar lehinedir. Göğebakan Yıldız, Şahin ve Şahin (2016) yaptıkları çalışma ile baba eğitim seviyesi ileri olan adayların dünya vatandaşlık yeterlilik algılarının daha fark edilebilir olduğunu ortaya koymuşlardır. Özellikle babası yükseköğretim görmüş adayların bu algı düzeyinin diğerlerine kıyasla daha ileride olduğunu tespit etmişler. Aksu ve Kuş (2017) çalışmalarıyla değer aktarımının küçük yaşlardan itibaren yapılması gerektiğini söylemişlerdir. Bu aktarımın aile ile başlayıp sosyal bilgiler dersi ile devam etmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu temelde denebilir

ki sivil okuryazarlık düzeyinin artırılması noktasında baba özelinde ailenin etkisi önemli bir yere sahiptir. Aile ile başlayan süreç sosyal bilgiler dersinin katkısıyla toplumsal değerlerin farkındalığını artırılabilir.

Öğretmen adayları arasında sivil toplum kuruluşlarına katılanların sivil okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Süvari (2020) yaptığı çalışmasıyla sivil toplum kuruluşlarında yer alan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yeterlilik seviyesinin daha iyi olduğu neticesine varmıştır. Koçar (2022) araştırmasında sivil toplum örgütlerine üyeliği bulunan öğretmen adaylarının üyeliği bulunmayan adaylara göre küresel vatandaşlık algılarının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Kartal (2013) sosyal katılım bazında öğretmen adaylarının çoğunluğunun çok pasif ve pasif düzeyde olduğunu söylemiştir. Bireysel olarak katılımın daha yüksek olduğu tespitine de yer vermiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yaptığımız bu çalışmamızda da görüleceği üzere sivil toplum kuruluşlarına katılım oranı düşük düzeydedir. Bu durum toplumdaki genel katılım eksikliğiyle ilişkilendirilebilir. Süvari ve Tangülü (2020) sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yaptıkları çalışmada sivil toplum örgütlerine üyelik durumunun yeterli olmadığını söylemişlerdir. Bu durumun yardımseverliğimiz ve dayanışma kültürümüz ile çeliştiğini vurgulamışlardır.

Adaylarının sivil okuryazarlık düzeyleri ile dünya ve Türkiye gündemini takip etme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bununla beraber sıra ortalamaları dikkate alındığında takip sıklığı arttıkça sivil okuryazarlık düzeyinin de arttığı gözlemlenmiştir. Süvari (2020) tarafından yapılan çalışmada, gündemin takip edilme sıklığının artmasıyla öz yeterlilik becerisinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak, sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının sivil okuryazarlık seviyelerini etkileyen farklı faktörler analiz edilmiştir. Kadınların sivil okuryazarlık düzeyinin erkeklerden az bir farkla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. İnönü Üniversitesinin diğer üniversitelere göre daha öne çıktığı ancak bu farkın az olduğu görülmüştür. Sınıf düzeyine göre incelendiğinde, üçüncü ve dördüncü sınıf adayların sivil okuryazarlık düzeyinin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Anne ve baba eğitim düzeylerinin artmasıyla öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeyinin de arttığı belirlenmiştir. Sivil toplum kuruluşlarına katılan öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğuna ulaşılmış ancak dünya ve Türkiye gündemini takip etme sıklığı ile sivil okuryazarlık düzeyi arasında bir ilişki bulunamamıştır. Bu bulgular, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sivil okuryazarlık düzeyini etkileyen faktörleri anlamak ve eğitim programlarında bu konulara daha fazla önem vermek için önemli bir temel oluşturmaktadır. Bu sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

1. Lisans eğitimi kapsamında vatandaşlık eğitimi ve aktif vatandaş kavramlarının daha etkin olarak öğretilmesi için sivil okuryazarlık göz önünde bulundurulmalıdır. Sivil okuryazarlık düzeyinin artırılmasının etkin vatandaşları beraberinde getireceği unutulmamalıdır.
2. Dünya ve Türkiye gündemini takip etme noktasında öğrencilerin aktif olarak katılımlarını sağlamak için çalışmalar yapılabilir. Öğrenci kulüpleri, söyleşiler, projeler benzeri etkinlikler düzenlenerek katılım sağlanabilir. Böylece öğrencilerin farklı bakış açılarıyla karşılaşmaları sağlanabilir.
3. Örnek olarak öğretmen adayları bir öğretim elemanı rehberliğinde üniversite gazetesi, üniversite dergisi gibi yayınlar ile sürece aktif olarak katılabilir. Üniversite içi öğrenci faaliyetlerinin nitelik ve nicelikleri arttırılarak bu faaliyetlere katılımlar desteklenmelidir.
4. Literatürdeki bilgiler ve çalışmamızın sonucu olarak sivil okuryazarlığın erken yaşlardan itibaren verilmesi önerilmektedir. Sivil okuryazarlık sadece bilgi düzeyine

hitap etmeyip duygusal, kültürel ve sosyal alanları da kapsadığından küçük yaşlardan itibaren basitten karmaşığa doğru bir yol izlenerek verilebilir.

5. Sivil toplum kuruluşlarına katılan adayların sivil okuryazarlık düzeyi daha yüksektir. Bu doğrultuda, farklı görüşlerin saygı çerçevesinde ifade edilebildiği hoşgörülü sınıf ortamlarının oluşturulması önerilmektedir. Bu tür ortamlar, katılım ve sivil okuryazarlık becerilerini destekleyebilir.
6. Bu çalışma her ne kadar sosyal bilgiler öğretmen eğitimi çerçevesinde tasarlanmış olsa da eğitim fakültesinde var olan diğer öğretmenlik alanlarına da uygulanması tavsiye edilmektedir.
7. Öğretmen adayları toplumsal, kültürel, sanatsal ve kişisel gelişimleri için gönüllü faaliyetlere teşvik edilmelidir. Bu gönüllü faaliyetler sivil toplum kuruluşlarına destek şeklinde olabilir. Bireysel olarak bir etkinliğe katılım da olabilir.
8. Sosyal bilgiler müfredatında sivil okuryazarlık, beceri grubu içerisinde değerlendirilebilir. Bu bağlamda, sivil okuryazarlığın bir bilgi birikimi, beceri geliştirme ve değer kazandırma süreci olarak öğrencilere nasıl aktarılabilceğine dair kapsamlı çalışmalar yapılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Etik Komite Onayı: Bu araştırma için Fırat Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan (30.05.2022-8636) etik izin alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Yazarlar; bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanması için eşit düzeyde katkı sağlamışlardır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar; bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar; bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Yapay Zekâ Kullanımı Bildirimi: Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayımlanması için herhangi bir yapay zekâ aracından faydalanmamıştır.

Teşekkür: Bu çalışmaya katkı sunan tüm katılımcılara teşekkür ederiz. Ayrıca, değerlendirme sürecinde yapıcı geri bildirimleriyle çalışmamıza katkı sağlayan hakemlere minnettarız.

Kaynakça

- Akhan, O. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politika bilimine yönelik eğilimlerinin belirlenmesi*. (Yayın No. 290583) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Aksu, A. ve Kuş, Z. (2017). Vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimi hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerinin inançları. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2017(8), 18-41.
- Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve sosyal bir değer olarak okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 9-26.
- Aybay, R. (1982). *Yurttaşlık (vatandaşlık) hukuku: Ders kitabı ve temel yasa metinleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.
- Brander, P., De Witte, L., Ghanea, N., Gomes, R., Keen, E., Nikitina, A. ve Pinkeviciute, J. (2008). *Pusula: Gençlerle insan hakları eğitimi kılavuzu*. (B. Yeşiladalı, Çev.) (1. bs.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (23. bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. [doi:10.14527/9789944919289](https://doi.org/10.14527/9789944919289)
- Creswell, J. W. (2017). *Karma yöntem araştırmalarına giriş*. (M. Sözbilir, Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Çakmak, Z. ve Taşkıran, C. (2020). Development of civil literacy scale: A study of validity and reliability. *Review of International Geographical Education Online*, 10(3), 431-444. [doi:10.33403/rigeo.713522](https://doi.org/10.33403/rigeo.713522)
- Demir, A. G. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık durumları*. (Yayın No. 552822) [Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Doğanay, A., Çuhadar, A. ve Sarı, M. (2007). Öğretmen adaylarının siyasal katılımıcılık düzeylerine çeşitli etmenlerin etkisinin demokratik vatandaşlık eğitimi bağlamında incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 50(50), 213-246.
- Erbudak, K. C. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilimsel okuryazarlık düzeyleri*. (Yayın No. 702143) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Faiz, M. (2016). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık durumları*. (Yayın No. 429383) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Geçgel, Ş. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aktif yurttaşlık öz yeterlikleri ve milli değerlerin öğretimine yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayın No. 549677) [Yüksek lisans tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Gögebakan Yıldız, D., Şahin, M., Şahin, S. (2016). Sosyal bilgiler eğitimi programı ve dünya vatandaşlığı: Öğretmen adaylarının perspektifinden. *Hacettepe University Journal of Education*, 31(2), 369-390. [doi:10.16986/HUJE.2016015386](https://doi.org/10.16986/HUJE.2016015386)
- İnan, S. (2021). *Siyaset okuryazarlığı* (1. bs.). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Kara, C. (2022). İnsan hakları. R. Turan (Ed.), *Öğretmen adayları ve öğretmenler için insan hakları ve demokrasi eğitimi* içinde (3. bs., ss. 43-72). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kara, C., Topkaya, Y. ve Şimşek, U. (2012). Aktif vatandaşlık eğitiminin sosyal bilgiler programındaki yeri. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 4(3).
- Karakuş, G. ve Şahin, Ç. (2019). Katılımcıları seçme: Evren ve örneklem. G. Ocak (Ed.), *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* içinde (1. bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Karasar, N. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemi* (23. bs.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karasu Avcı, E. (2019). Sosyal bilgiler ve kimlik. B. Ü. İbret ve S. Kaymakçı (Ed.), *Sosyal bilgiler ve toplum içinde* (1. bs., s. 412). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kartal, O. Y. (2013). *Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ile aktif vatandaşlık bağlamında toplum yaşamına katılma düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yayın No. 345866) [Doktora tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kaya, A. ve Kaya, B. (2012). Teknoloji çağında öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık algıları. *Sakarya University Journal of Education*, 2(3).
- Kaya, B. (2013). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık algıları ile politik ilgi ve katılımları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayın No. 349961) [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kayri, M. (2009). Araştırmalarda gruplar arası farkın belirlenmesine yönelik çoklu karşılaştırma (post-hoc) teknikleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 51-64.
- Kennedy, K. J. (2006). Towards a conceptual framework for 'active' citizenship. *Hong Kong: Hong Kong Institute of Education*.
- Koçar, E. (2022). *Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ile küresel vatandaşlık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi*. (Yayın No. 740724) [Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kuş, Z. (2020). *Türkiye’de ve dünya’da vatandaşlık eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. [doi:10.14527/9786257052863](https://doi.org/10.14527/9786257052863)
- Oğuz Haçat, S. (2019). Sosyal bilgiler ve kültür. B. Ü. İbret ve S. Kaymakçı (Ed.), *Sosyal bilgiler ve toplum içinde* (1. bs., s. 412). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Omurtak, G. (2020). Eğitim ve kültür. N. Oktik, B. Varışlı ve M. C. Tuncer (Ed.), *Eğitim sosyolojisi içinde* (1. bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. [doi:10.14527/9786257228206](https://doi.org/10.14527/9786257228206)
- Önal, İ. (2010). Tarihsel değişim sürecinde yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık: Türkiye deneyimi. *Bilgi Dünyası*, 11(1), 101-121.
- Özdemir, S. (2022). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık becerisinin geliştirilmesine ilişkin görüşleri*. (Yayın No. 769710) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Seçer, İ. (2015). *Spss ve lisrel ile pratik veri analizi: Analiz ve raporlaştırma* (2. bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Süvari, Ş. (2020). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterliliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (ege bölgesi örneği)*. (Yayın No. 644556) [Yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Süvari, Ş. ve Tangülü, Z. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterliliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (ege bölgesi örneği). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18(2), 799-818. [doi:10.37217/tebd.811544](https://doi.org/10.37217/tebd.811544)
- Şahin, K. ve Türkölmez, O. (2022). *Siyasi düşünce’de devlet ve yönetim*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Tarhan, Ö. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin siyaset okuryazarlık düzeyleri ve temel siyaset bilimine ilişkin görüşleri*. (Yayın No. 567384) [Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Toker Gökçe, A. (2018). Tarama araştırma yöntemi. N. Özer, K. Beycioğlu ve Y. Kondakçı (Ed.), *Eğitim Yönetiminde Araştırma içinde* (1. bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Topçu, E. (2019). Sosyal bilgiler ve sosyoloji. B. Ü. İbret ve S. Kaymakcı (Ed.), *Sosyal bilgiler ve toplum içinde* (1. bs., s. 412). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Uzay, A. (2021). Kültür ve eğitim. G. Arastaman (Ed.), *Karşılaştırmalı ve uluslararası eğitim içinde* (4. bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. [doi:10.14527/9786052411407](https://doi.org/10.14527/9786052411407)
- Ünal, F. (2019). *Vatandaşlık yaklaşımları vatandaşlık bilinci karma araştırma örneği*. Pegem Akademi Yayıncılık. [doi:10.14527/9786056991639](https://doi.org/10.14527/9786056991639)
- Yalçın, A. ve Akhan, N. E. (2019). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarının sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına göre incelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 12(3), 842-873. [doi:10.30831/akukeg.414578](https://doi.org/10.30831/akukeg.414578)
- Yavaş, M. (2021). *Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık kavramlarına ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi (kit) aracılığıyla incelenmesi*. (Yayın No. 673684) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Yiğit, E. Ö. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının gözünden vatandaşlık ve Türk vatandaşlığı. *İlköğretim Online*, 16(2), 406-427. [doi:10.17051/ilkonline.2017.304708](https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.304708)

An Investigation of Civil Literacy Levels of Social Studies Teacher Candidates

Uğur ARSLAN, R.T. Ministry of National Education, 0000-0002-9785-5229
Zafer ÇAKMAK, Firat University, 0000-0002-0612-814X

Highlights

- The research aimed to measure the level of civil literacy of teacher candidates.
- Participants were 286 women and 146 men and were selected from different universities.
- The level of civil literacy of teacher candidates was found to be high in general.
- The results of the study were compared and interpreted with similar studies.

Abstract

This study aims to determine the civil literacy levels of social studies teacher candidates. The research was implemented in the 2022-2023 academic year. The population of the research consists of social studies teacher candidates studying at state universities, and the sample consists of a total of 432 teacher candidates studying at the Social Studies Teacher Education departments of the Education Faculties of Firat, İnönü and Muş Alparslan Universities. Of these, 286 were female and 146 were male. Relational survey model, which is a quantitative research method, was used in the study. Personal Information Form and "Civil Literacy Scale" were used to determine the civic literacy levels of social studies teacher candidates. Descriptive Statistics, Independent Sample T-Test, One-Way Analysis of Variance, Mann-Whitney U Test, Kruskal Wallis Test were used to analyze the data. The effects of demographic variables on teacher candidates' civil literacy levels were evaluated and the results were given. Differences were found in gender, university of study, grade level, mother's education level, father's education level and membership to non-governmental organizations. However, no difference was detected in the case of being interested in the world and Turkey's agenda. According to the findings obtained from the research, it was concluded that the civil literacy levels of social studies teacher candidates were generally high. In the light of the literature and the research data obtained, it was emphasized that civil literacy should start with the family from an early age and continue throughout life. It was stated that civil literacy education should start with the primary education level. The data obtained were interpreted with similar researches on the basis of discussion and conclusions were tried to be reached. As a result of all these, some suggestions have been made for those who will be interested in the study.

Keywords: Education, Teacher candidates, Civil literacy, Social studies

İnönü University
 Journal of the Faculty of
 Education
 Vol 26, No 2, 2025
 pp. 936-970
 DOI
 10.17679/inuefd.1630619

Article Type
 Research Article

Received
 31.01.2025

Accepted
 27.07.2025

Suggested Citation

Arslan, U. & Çakmak, Z. (2025). An investigation of civil literacy levels of social studies teacher candidates, *İnönü University Journal of the Faculty of Education*, 26(2), 936-970. DOI: 10.17679/inuefd.1630619

This article is derived from the master's thesis accepted by Firat University, Institute of Educational Sciences in August, 2023.

1. Introduction

Tolerance and commitment among individuals are important for people to lead an organized social life. Strengthening the concept of citizenship plays an important role in individuals gaining social integration and consciously understanding their rights and responsibilities (Ünal, 2019; Yavaş, 2021). With the advancement of science and technology, the concept of citizenship has moved beyond national borders to a global dimension. Thus, people's expectations and responsibilities have spread to a wider perspective. Individuals who want to adapt to this change take an active interest in technology by adopting a participatory citizenship approach and take an active role in identifying and solving problems. For this reason, countries now organize citizen education in line with this change in order to provide their citizens with a high level of knowledge and skills (Yiğit, 2017). The relationship between the state and citizenship is important as a guarantee of legal personality, rights and freedoms. It is possible for people to be connected to society and become an effective citizen through democratic education (Aybay, 1982; Doğanay, Çuhadar, & Sarı, 2007; Şahin & Türkölmez, 2022). It may be misleading to consider this point of view as a mentality moulded only by knowledge. This mentality is a way of knowing fused with culture and is shaped by education. The relationship between culture and education determines social norms and values and plays an important role in the socialization process (Kara, 2022; Omurtak, 2020; Uzay, 2021). Citizenship education is shaped by the concept of citizenship and plays an important role in the process of human reconstruction. Democratic Citizenship Education provides people with a lifelong educational experience, supports them to take an active role in public life, aims to respect human rights and strengthens social cohesion (Brander and others, 2008; Kuş, 2020). Citizenship education can be considered in three dimensions: In the knowledge dimension, learning social sciences is important; in the skills dimension, skills such as problem solving, communication, decision-making, cooperation, critical thinking and participation are emphasized. In the value dimension, it is seen that values such as respect, tolerance, solidarity, justice, equality unite society and ensure its continuity (Kuş, 2020).

Citizens who acquire basic knowledge, skills and values, recognize and cope with the problems in the society and contribute to raising living standards, which brings with it being an active citizen (Kara, Topkaya, & Şimşek, 2012). Knowing the difference between active citizen and passive citizen constitutes the basic point for understanding the subject. While active citizenship includes components such as engaging in political activities, voluntary participation in community activities, engaging in activities that will make a change and organizing one's own activities, passive citizenship focuses on components such as national identity, patriotism and loyalty to the nation state and is generally limited to the fulfilment of innate roles (Kennedy, 2006). Active citizenship encourages participation in society and ensures that social needs are met, highlighting values such as good neighbourly relations, cooperation, solidarity, cooperation and communication. In this process, the state-citizen relationship also changes, increasing the responsibilities of citizens to each other, while the duties that the social state must fulfil are undertaken by active citizens. For this purpose, the state needs to encourage characteristics such as active participation, critical thinking and accountability from citizens (Ünal, 2019). In order for this process to yield beneficial results, it is important that the awareness and skill levels of individuals are sufficient. Basic literacy in every field is of key importance for the level of competence.

Literacy is a concept that includes high level skills and abilities along with awareness and development. While skill is a competence that can be learned, talent refers to innate potential. Literacy provides development by acquiring knowledge, acquiring skills and revealing the desired abilities (İnan, 2021). It is important in the field of innovative literacy that every individual strives to enrich his/her life and develop his/her values. Some elements are noteworthy in the acquisition of literacy skills: understanding and expressing facts,

understanding the events around them and observing the differences, producing new thoughts by using information, working with different systems and creating new meanings, demonstrating their knowledge with their actions, continuously acquiring up-to-date knowledge and skills (Önal, 2010). Literacy can be expressed as a value and has an importance for our lives. Many studies have been conducted on the importance and place of literacy since 1950. It has been supported by theoretical research and academic studies in many countries and has gained a broader framework with its application to education programmes. These developments have progressed until literacy studies have become state policies (Aşıcı, 2009). Literacy includes the basic recognition training of the most challenging fields of science. For example, legal literacy does not train individuals as lawyers, but it teaches us to acquire basic knowledge about law and what we need to do about law (İnan, 2021).

With the Industrial Revolution, events and problems that deeply affected social life have emerged. For the solution of these problems, many intellectuals working in different fields have emerged. It is an important approach to transfer the material and spiritual heritage of societies to future generations, to seek the causes of changes in society and solutions to problems in education, and this led to the birth of the social studies course (Topçu, 2019). Social studies, as a course that includes concepts such as government, democracy, rights, freedom, law, citizenship and civil society, aims to establish the connection between the past and the future, to understand geographical events and to solve the state agenda (Karasu Avcı, 2019; Tarhan, 2019). Social studies is a subject that aims to raise primary and secondary school students as well-effective individuals. In this context, social studies teachers aim to raise students as active citizens of society by providing real-life examples (Yalçın & Akhan, 2019). While social studies course contributes to the development of the individual's identity and the formation of his/her culture, it plays an important role in the transfer of cultural processes and in ensuring that society has a strong cultural infrastructure (Oğuz Haçat, 2019).

Civil literacy is an approach that aims to provide individuals with knowledge and skills in order for democratic values and attitudes to become established and widespread in societies. This approach aims to develop a combination of knowledge, skills, values and motivation to enable individuals to participate actively and effectively, to understand the functioning of the state, to be aware of their rights and responsibilities and to take actions based on universal values. Civil literacy supports individuals to become active citizens by aiming to realize this difference in society. Thus, the individual can consciously use his/her citizenship rights at local and global level. Civil literacy is a concept that covers all these and aims to achieve these goals (Çakmak & Taşkıran, 2020). In Turkey and in the world, raising individuals who are aware of their rights and responsibilities, who actively and effectively participate in civil and political life, who respect national and universal values, and who work both for themselves and for society emerges as an important goal. Education and culture have an important role in achieving these goals because individuals' ability to understand, interpret and evaluate what is happening around them is shaped by education and culture. For this reason, the concept of civil literacy gains importance when the concepts of education, social studies, citizenship education and active citizenship are considered.

1.1. Purpose of the Research

The main purpose of this research is to determine the level of civil literacy of teacher candidates studying in the Department of Social Studies Education. The main research question of the study was determined as "What is the level of civil literacy of social studies teacher candidates?". In line with this purpose, the following sub-questions were sought to answer the research problem:

1. Do social studies teacher candidates' civil literacy levels vary according to gender variable?

2. Do social studies teacher candidates' civil literacy levels vary according to the grade level they study?
3. Do social studies teacher candidates' civil literacy levels vary according to their mother's education level?
4. Do social studies teacher candidates' civil literacy levels vary according to their father education level?
5. Do the civil literacy levels of social studies teacher candidates vary according to whether they are members of a non-governmental organization or not?
6. Do social studies teacher candidates' civil literacy levels vary according to the frequency of following the world and Turkish agenda?
7. Do the civil literacy levels of social studies teacher candidates vary according to the university they study?

2. Method

2.1. Research Model

In this study, the relational survey model was used to reveal the civil literacy levels of social studies teacher candidates. Studies conducted to determine the thoughts, interests, skills and abilities of a community about a subject or event are called relational survey research. It is especially used in studies conducted with large samples (Büyüköztürk and others., 2017). The subject, event, individual or object determined for the research is described within its own conditions without changing or adding. In relational survey research, the objectives are generally determined by questions such as what is, what is related to what and which elements it consists of (Karasar, 2017). The main objective of the relational survey model is to reflect the current situation as it is (Erbudak, 2021). With this research method, data can be collected with both open-ended questions and closed-ended questions, and data can be combined during the data collection phase (Creswell, 2017).

Many researches in social sciences reveal the perspectives of large groups on a subject. Many researchers try to find out the views of as many people as possible about the subject they are studying. They seek answers to many questions to reveal these views. Survey researches have an important place in the finalization of such aims. The survey method, which is widely used especially in social sciences, is an effective type of research. The survey method is successful in revealing facts, ideas, beliefs and attitudes of large groups (Toker Gökçe, 2018).

2.2. Population and Sample

One of the important points of a scientific research is the sampling stage. The sampling stage is critical in whether the data reflect the reality or not. In order to increase the generalizability of the study, it is indispensable to determine the sample correctly (Karakuş & Şahin, 2019). Sample determination brings many advantages with it. For example, obtaining information from the sample is more economical than obtaining it from the population, information is gathered faster and in a shorter time, information with greater detail and scope can be accessed, and information that cannot be accessed can be accessed through the sample method (Büyüköztürk and others., 2017).

The sample of the study consisted of 1st, 2nd, 3rd and 4th year students studying in the Social Studies Teaching Department of the Faculty of Education of three universities (Firat University, İnönü University, Muş Alparslan University) in the 2022-2023 academic year. Necessary permissions were obtained from the relevant universities (İnönü University, Firat University and Muş Alparslan University) before the application. Accordingly, the sample group

of the study consisted of 432 social studies teacher candidates. The basic characteristics of the sample group are given in Table 1.

Table 1.

Findings Related to Demographic Variables of Prospective Teachers

		Frequency	Percentage (%)
Gender	Male	146	33,8
	Female	286	66,2
University	Firat University	141	32,6
	Inonu University	161	37,3
	Mus Alparslan	130	30,1
	University		
	1	115	26,6
Classroom	2	93	21,5
	3	120	27,8
	4	104	24,1
	Illiterate	113	26,2
Mother's Education Status	Primary education	222	51,4
	High School	63	14,6
	Undergraduate	31	7,2
	Postgraduate	3	,7
	Illiterate	23	5,3
Father's Education Status	Primary education	226	52,3
	High School	121	28,0
	Undergraduate	57	13,2
	Postgraduate	5	1,2
Membership Status of Civil Society Organizations	Yes	95	22,0
	No	337	78,0
Frequency of Following the World and Turkish Agenda	Never	3	,7
	Rarely	53	12,3
	Sometimes	195	45,1
	Often	181	41,9

Considering Table 1, when we look at the gender distribution of social studies teacher candidates, 66.2% (286) are female and 33.8% (146) are male. Considering the ratios, it is seen that the number of female teacher candidates is significantly higher.

The highest number of social studies teacher candidates participated in this study are from İnönü University with 37.3% (161 people) and the lowest number is from Muş Alparslan University with 30.1% (130 people).

Of the teacher candidates participating in the study, 26.6% (115) were 1st grade students, 21.5% (93) were 2nd grade students, 27.8% (120) were 3rd grade students and 24.1% (104) were 4th grade students.

When the educational status of the mothers and fathers were analyzed, the highest rate belonged to primary school/primary education graduates (51.4% for mothers; 52.3% for fathers), while the lowest rate belonged to postgraduate graduates in both groups (0.7% for mothers; 1.2% for fathers).

When we look at the distribution of being a member of any non-governmental organization, 78,0% (337) of them said no, 22,0% (95) of them said yes. This situation may

mean that teacher candidates avoid being a member of non-governmental organizations or they do not give it due importance.

When we look at the distribution of the frequency of social studies teacher candidates' following the world and Turkish agenda, the most common answer is sometimes with a rate of 45,1% (195), while the least answer is never with a rate of 0,7% (3). In particular, the fact that 41,9% (181) often is given as the second answer shows that prospective social studies teachers are interested in the world and Türkiye's agenda.

2.3. Data Collection Tools

This research, which was conducted to determine the level of civil literacy, was carried out using a form containing the personal information of the candidates and the Civil Literacy Scale developed by Çakmak and Taşkıran (2020).

2.3.1. Personal Information Form

The personal information form was used to collect the individual data of teacher candidates and was applied together with the Civil Literacy Scale.

The personal information form consists of questions about the candidates' gender, university, grade level, mother's and father's education level, membership to non-governmental organizations and their habits of following the world and Turkish agenda.

2.3.2. Civil Literacy Scale

The Civil Literacy Scale, which will be used in the research, was prepared to determine the civil literacy levels of teachers and prospective teachers. As a result of some studies and exploratory factor analysis on 242 prospective teachers, a Civil Literacy Scale with 4 factors and 25 items was obtained. As a result of the test-retest process, the reliability of the scale was determined as .81. With the Cronbach's Alpha test performed to determine the internal consistency of the overall scale and its sub-dimensions, it was determined that there was a harmony between the overall reliability coefficient of the scale and the sub-factor reliability coefficients. Through confirmatory factor analysis, the model fit was extracted and the relationship between the factors was confirmed.

The Civil Literacy Scale was obtained as a scale consisting of 4 sub-dimensions: global, national, local and state. The global sub-dimension consists of 9 items in total and these are items between m17 and m25. The highest value in the score scale is 45 and the lowest value is 9. The increase in the obtained score indicates that the global sub-dimension level of the participant in the Civil Literacy Scale is high. National sub-dimension: There are 8 items. These are m8, m9, m11, m12, m13, m14, m15, m16. The upper limit of the score range here is 40 and the lower limit is 8. It is concluded that the higher the score, the higher the level of the national sub-dimension in the Civil Literacy Scale. Local sub-dimension: There are 4 items. These items are m2, m3, m4, m5. Local sub-dimension participant level varies between 20 and 4 points. The increase in the score indicates that the local sub-dimension level of the participant in the Civil Literacy Scale is high. In the fourth sub-dimension, the governmental sub-dimension, there are 4 items. These are m1, m6, m7, m10. The level of the participant in the governmental sub-dimension varies between 20 and 4 points. The increase in the score indicates that the participant has a high level of governmental sub-dimension in the Civil Literacy Scale.

EFA, CFA, test-retest and Cronbach's Alpha tests conducted within the scope of the Civil Literacy Scale show that this scale to be used in determining the level of civil literacy gives both valid and reliable results.

2.4. Data Analysis

SPSS 26.0 software was used for the analysis of this study. The significance level was determined as $[p \leq .05]$. In the evaluation of civil literacy levels, mean ($\bar{X}$) and standard deviation (SD) were calculated.

The highest score that can be obtained from the scale is 125, and comparisons in the analysis of the data were made on the basis of arithmetic mean. The given ranges are categorized as follows: 1.00 - 1.80 "Very Low", 1.81 - 2.60 "Low", 2.61 - 3.30 "Medium", 3.31 - 4.20 "High" and 4.21 - 5.00 "Very High".

In this study, the level of civil literacy of the candidates was evaluated in the context of various factors such as gender, grade level, university they attend, educational status of mother's and father's, membership status of non-governmental organizations and the frequency of following the world and Turkish agenda.

In data analysis, whether the scores have a normal distribution can be examined by descriptive statistics and graphical methods (Büyüköztürk, 2020). In order to evaluate the civil literacy levels of social studies teacher candidates, firstly, the normal distribution of the data and whether the variances were homogeneous were examined. Firstly, the Kolmogorov - Smirnov test was applied to determine whether the data were normally distributed. However, in social sciences, especially in Likert-type scales, it is very difficult for these tests to give a meaningful result. In order to manage the process more accurately, skewness and kurtosis limits, histogram and Q-Q plot graphs were also taken into consideration (Seçer, 2015, p. 28). According to George and Mallery (2009), in order for a data set to have a normal distribution, skewness and kurtosis limits should be between -2 and +2. In this direction, after analyzing the data obtained, independent sample t-test was used for the gender factor; One-Way Analysis of Variance test for the university and grade level; Kruskal - Wallis test for the variables of mother's and father's education levels and the frequency of following the agenda of Turkey and the world; and Mann - Whitney U test for the variable of being a member of non-governmental organizations. Skewness and Kurtosis values showing the normality of the data are presented in Table 2.

Table 2.

Skewness and Kurtosis Values of Data

Scale	Variable	Skewness	Kurtosis
Civil Literacy Scale	Gender	-1,212 ~ -0,664	-0,007 ~ 1,503
	University	-1,347 ~ -0,875	0,415 ~ 2,861
	Current Grade Year	-1,408 ~ -0,629	-0,059 ~ 2,698
	Mother's Education Status	-2,570 ~ -0,723	0,023 ~ 9,100
	Father's Education Status	-1,577 ~ -0,799	0,005 ~ 4,752
	NGO Membership	-1,509 ~ -1,021	1,477 ~ 3,221
	Agenda Follow-up Frequency	-1,225 ~ 0,056	0,871 ~ 2,477

3. Findings

3.1. Findings Related to Determination of Civil Literacy Level

In this section, it was aimed to obtain the level of civil literacy as an average value. The results of the descriptive analysis carried out in this direction are presented in Table 3.

Table 3.

Mean Values of Civil Literacy Levels of Prospective Social Studies Teachers

	<i>N</i>	Lowest	Highest	$\bar{X}$	<i>SD</i>
Total	432	2,791	5	4,475	,371

When Table 3 is analyzed, it is observed that the lowest mean obtained by the candidates from the Civil Literacy Scale is 2,791 and the highest mean is 5.

The overall mean value was 4,475 and the standard deviation was 0,371. These results can be interpreted as the candidates' level of civil literacy is very high when the cut-off limits of the scale scores are taken into consideration.

3.2. Findings Related to the Level of Civil Literacy and Gender Variable

In this section, the significant differences of the candidates' civil literacy levels with the gender variable were analyzed. The results of the independent sample t-test conducted for this purpose are given in Table 4.

Table 4.

Independent Sample T-Test Results between Gender Variables and Civil Literacy Levels of Social Studies Teacher Candidates

Variables	Groups	t test					
		<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Civil Literacy Level	Male	146	4.41	.44	-2,082	222,97	.039
	Female	286	4.50	.32			

According to the data presented in Table 4, independent sample t-test was applied to determine the significant difference between the civil literacy levels of male and female candidates. According to the analyses, the highest mean between the level of civil literacy and gender variable was found to belong to women with $\bar{X}=4,50$, while the mean of men was found to be $\bar{X}=4,41$. It was concluded that the level of civil literacy differed statistically in favour of women according to the gender variable ($t(222)=p=0,039<0,05$). Within the scope of effect size, the significant difference was determined as Cohen's $d=0,22$. This result shows that the difference is at a small level.

3.3. Findings Related to the Level of Civil Literacy and the University of Study Variable

In this section, it is examined whether there is a significant difference in the factor of candidates' civil literacy levels and the university they study at. The One-Way Analysis of Variance data used in this direction are presented in Table 5.

Table 5.

Results of One-Way Analysis of Variance between Civic Literacy Levels of Prospective Social Studies Teachers and the Variable of the University of Study

University	N	$\bar{X}$	SD	Source of Variance	Sum of Squares	df	Mean Square	F	P	Significance
Firat University	141	4,478	,360	Between Groups	,884	2	,442			Inonu University > Mus Alparslan University
Inonu University	161	4,523	,347	Within Groups	58,703	429	,136			
Mus Alparslan University	130	4,412	,406	Total	59,587	431		3,230	0,041	
Total	432	4,475	,371							

When the results of the analyses were evaluated, a significant difference was found between the universities where the candidates received education and their civil literacy levels ($F=3,230$; $p<0,05$). In other words, there is a significant difference between the civil literacy levels of the candidates and the institutions where they received education. The effect size calculated according to the test results ($\eta^2 = ,015$) reveals this difference at a small level.

Considering the multiple comparison (post-hoc) methods used to determine the differences between groups in researches, Scheffe test is one of the tests to be applied in cases where variance equality is ensured but the sample is not equal (Kayri, 2009). In this direction, according to the Scheffe test analysis conducted to determine in which groups the significant differences between the groups occurred, it was determined that the level of civil literacy ($\bar{X}=4,523$) of the teacher candidates studying at İnönü University was higher than the level of civil literacy ($\bar{X}=4,412$) of the teacher candidates studying at Muş Alparslan University.

3.4. Findings Related to Civil Literacy Level and Class Variable

In this section, the significant differences between the candidates' civil literacy levels and the grade level they studied were analyzed. The data of one-way analysis of variance conducted in this direction are presented in Table 6.

Table 6.

Results of One-Way Analysis of Variance between Civil Literacy Levels of Prospective Social Studies Teachers and Their Grade Variable

Class Level	N	$\bar{X}$	SD	Source of Variance	Sum of Squares	df	Mean Square	F	P	Significance
Grade 1	115	4,465	,322	Between Groups	1,206	3	,402			Grade 3 > Grade 2
Grade 2	93	4,386	,443	Within Groups	58,381	428	,136			
Grade 3	120	4,533	,343	Total	59,587	431		2,947	,033	-
Grade 4	104	4,498	,373							Grade 4 > Grade 2
Total	432	4,475	,371							

According to the results of the analyses, a statistical difference was found between the civil literacy levels of the candidates and their grade levels ($F=2,947$; $p<0,05$). It should be

noted that there is a significant difference between the civil literacy levels of the candidates and their grade levels.

Considering the multiple comparison (post-hoc) methods used to determine the difference between the groups in the study, LSD test is one of the tests to be applied in cases where variance equality is ensured but the sample is not equal (Kayri, 2009). In this direction, according to the results of the LSD test conducted to determine the differences between the groups, it was determined that the civil literacy level of 3rd grade teacher candidates ($\bar{X}=4,533$) was higher than the civil literacy level of 2nd grade teacher candidates ($\bar{X}=4,386$), and the civil literacy level of 4th grade teacher candidates ($\bar{X}=4,498$) was higher than the civil literacy level of 2nd grade teacher candidates ($\bar{X}=4,386$).

3.5. Findings Related to the Variable of Civil Literacy Level and Mother's Education Level

In this section, it was aimed to determine a statistical difference between the civil literacy levels of the candidates and the factor of mother's education level. The Kruskal Wallis Test conducted for this purpose is given in Table 7.

Table 7.

Kruskal Wallis Test Results According to the Variable of Social Studies Teacher Candidates' Civil Literacy Levels and Mother's Education Status

Scale	Mother's Education Status	N	Mean Rank	df	X2	p
Civil Literacy Level	Illiterate	113	179,25	4	17,412	,002
	Primary Education	222	226,38			
	High School	63	228,60			
	Undergraduate	31	242,96			
	Postgraduate	3	360,00			

When the data on table 7 is taken into consideration, it is seen that there is a significant difference between the mean civil literacy level of the candidates and the factor of mother's education variable. According to the factor of mother's education status, a statistical difference was found since $p<0,05$. As a result of the pairwise comparisons applied to find out in which groups the significant differences were, it was determined that the mother's education status differed statistically in the illiterate and primary education group. Considering the rank averages, it can be interpreted that the level of civil literacy increases with the increase in the level of mother's education.

3.6. Findings Related to the Variable of Civil Literacy Level and Father's Education Level

In this section, it was aimed to determine the significant difference between the candidates' civil literacy levels and the factor of father's education. The data of the Kruskal-Wallis Test conducted in this direction are presented in Table 8.

Table 8.

Kruskal Wallis Test Results According to the Variable of Social Studies Teacher Candidates' Civil Literacy Levels and Father's Education Status

Scale	Father's Education Status	N	Mean Rank	df	X ²	p
Civil Literacy Level	Illiterate	23	154,41	4	10,237	,037
	Primary Education	226	212,40			
	High School	121	219,46			
	Undergraduate	57	247,09			
	Postgraduate	5	266,60			

When Table 8 is analyzed, it is concluded that there is a significant difference between the mean civil literacy level of the candidates and the factor of father's education. Since the father's education factor was $p < 0,05$, a significant difference was found. As a result of the pairwise comparisons applied to find out in which groups the significant differences were, it was determined that the father's education status differed statistically in the illiterate and undergraduate group. When the rank averages are taken into consideration, it can be interpreted that the higher the father's education level is, the higher is the level of civil literacy.

3.7. Findings Related to the Level of Civil Literacy and the Variable of Being a Member of Civil Society organizations

In this section, it was aimed to determine the significant difference between the candidates' civil literacy levels and the variable of participation in civil society organizations. The Mann-Whitney U test conducted in this direction is presented in Table 9.

Table 9.

Mann-Whitney U Test Results Between Civic Literacy Levels of Prospective Social Studies Teachers and the Variable of Participation in Civil Society organizations

Scale	Category	N	Mean Rank	Sum of Ranks	u	z	p
Civil Literacy Level	Yes	95	240,32	22831,00	13744,00	-2,1069	0,035
	No	337	209,78	70697,00			

When Table 9 is examined, the total scores of the candidates' civil literacy levels reveal a significant difference according to whether they participate in a non-governmental organization ($U=13744,00$, $p > 0,05$). It was determined that those who participated in non-governmental organizations had higher levels of civil literacy.

3.8. Findings Related to the Variable of Civil Literacy Level and Frequency of Following the World and Turkish Agenda

In this section, it was aimed to determine whether there is a significant difference between the candidates' civil literacy levels and the frequency of following the world and Turkish agenda. The Kruskal Wallis Test conducted in this direction can be found in Table 10.

Table 10.

The Results of Kruskal Wallis Test between the Civil Literacy Levels of Prospective Social Studies Teachers and the Frequency of Following the World and Turkish Agenda

Scale	Agenda Follow-up Frequency	N	Mean Rank	df	X ²	p
Civil Literacy Level	Never	3	57,66	3	6,481	,090
	Rarely	53	203,19			
	Sometimes	195	214,16			
	Often	181	225,54			

When the results of the analyses are taken into consideration, there is no significant difference $X^2(df=3, n= 432)=6,481$ ($p<0,05$) between the candidates' civil literacy levels and the frequency of following the world and Turkish agenda.

4. Discussion, Conclusion and Recommendations

In this study, the civil literacy levels of social studies teacher candidates were analyzed by considering various factors and the results were presented. Firstly, it was aimed to determine the level of civil literacy based on gender variable. In the light of the data obtained, the level of civil literacy of women is higher than that of men. A statistically significant difference was found. However, when the effect size of the difference is analyzed, it is seen that there is a small difference. This result can be considered as positive. Because Faiz (2016) states that individuals should be able to take part in social life regardless of gender. In other words, they should be close to political knowledge in the same way, their affective tendencies should show an equal tendency, and they should demonstrate an equal level of competence. It should be accepted as an undeniable fact that the basis of citizenship education is gender equality. Geçgel (2019) concluded in his study that female teacher candidates are more sensitive about value transfer. Kaya and Kaya (2012) could not detect a gender difference in terms of following the world agenda, while Kaya (2013) and Akhan (2011) revealed that men are more active in politics and women are more timid. With this study, it has been concluded that when all aspects of social and civil life are involved, women are one step ahead.

In the comparison between universities, a differentiation in favour of Inonu University was found. However, considering the effect value, it was seen that the differentiation was small. Süvari (2020) concluded that some social and academic activities such as the teaching of courses, the approach style of the teachers in charge, social and political activities within the university, the administration style of the school and the cultural structure of the city in which it is located affect the active citizenship self-efficacy of the candidates. Considering this information, it can be said that social and academic activities in the university education process and pre-university education and social life bring about differentiation.

In the study, the civil literacy levels of the teacher candidates were analyzed by considering the grade level. It was seen that third and fourth grade teacher candidates differed from the second grade with higher averages. This situation showed that the level of knowledge, competence and awareness of social studies teacher candidates about civil literacy can be differentiated within the education process. Akhan (2011), in his study on social studies teacher candidates, concluded that final year social studies teacher candidates closely follow political situations. He found that as the university education process progresses, it also brings differences. Placing civil literacy skills in the education programme by considering the grade

levels will give positive results. In this framework, the creation of an environment suitable for the class level, the correct design of teaching materials, projects and activities can be counted as points to be considered.

When the civil literacy levels of the candidates were analyzed according to the mother's education status variable, it was found that there was a significant difference in terms of mean scores. It is seen that the level of civil literacy of teacher candidates increases as the mother's education level increases from illiterate to primary education level. Özdemir (2022) emphasized the effect of mother's perception of citizenship on the development of citizenship consciousness of the child. He found that families are effective in the social and emotional field. In his study, Demir (2019) found that candidates whose mothers were at primary education level showed more understanding on political issues and prioritized empathy more than candidates whose mothers were illiterate. As a result, it can be said that the level of civil literacy will increase with the increase in the level of mother's education. At the same time, social studies teachers, who will raise the individuals of the future, have great responsibilities at the point of social tolerance.

When the civil literacy levels of the candidates were analyzed according to the father's education level variable, it was concluded that there was a significant difference in terms of mean scores. In the father's education level variable, there was a differentiation between illiterate fathers and fathers with undergraduate level, and this differentiation was in favour of fathers with undergraduate level. Göğebakan Yıldız, Şahin, and Şahin (2016) revealed in their study that the perceptions of world citizenship competence of candidates with advanced father's education level were more noticeable. In particular, they found that the level of this perception of candidates whose fathers had higher education was more advanced compared to others. Aksu and Kuş (2017) stated in their study that value transfer should be done from an early age. They stated that this transfer should start with the family and continue with the social studies course. On this basis, it can be said that the influence of the family, especially the father's, has an important place in increasing the level of civil literacy. The process that starts with the family can increase the awareness of social values with the contribution of the social studies course.

Among teacher candidates, it was found that those who participated in non-governmental organizations had higher levels of civil literacy. Süvari (2020) concluded in his study that the competence level of social studies teacher candidates who participated in non-governmental organizations were better. Koçar (2022) found that teacher candidates who were members of non-governmental organizations had higher perceptions of global citizenship than those who were not members. Kartal (2013) stated that the majority of prospective teachers were very passive and passive on the basis of social participation. It was also found that individual participation was higher. As can be seen in this study with social studies teacher candidates, the rate of participation in non-governmental organizations is low. This situation can be associated with the general lack of participation in society. Süvari and Tangülü (2020), in their study with social studies teacher candidates, stated that membership in non-governmental organizations is not sufficient. They emphasized that this situation contradicts our culture of benevolence and solidarity.

No significant relationship was found between the level of civil literacy and the frequency of following the world and Turkish agenda. However, considering the rank averages, it was observed that as the frequency of following the agenda increased, the level of civil literacy also increased. In the study conducted by Süvari (2020), it was concluded that self-efficacy skills increased with the increase in the frequency of following the agenda.

As a result, different factors affecting the civil literacy levels of prospective social studies teachers were analyzed. It was found that the level of civil literacy of women was

slightly higher than that of men. It was seen that İnönü University was more prominent than other universities, but this difference was small. When analyzed according to the grade level, it was observed that the level of civil literacy of third and fourth grade candidates was higher. It was determined that the level of civil literacy of prospective teachers increased with the increase in mother's and father's education levels. It was found that teacher candidates who participated in non-governmental organizations had higher levels of civil literacy, but no relationship was found between the frequency of following the world and Turkish agenda and the level of civil literacy. These findings constitute an important basis for understanding the factors affecting the level of civil literacy of social studies teacher candidates and giving more importance to these issues in education programmes. In line with these results, the following suggestions are presented.

1. Civil literacy should be taken into consideration in order to teach citizenship education and active citizen concepts more effectively within the scope of undergraduate education. It should not be forgotten that increasing the level of civil literacy will lead to active citizens.
2. Efforts can be made to ensure the active participation of students in following the agenda of the world and Turkey. Student clubs, interviews, projects and similar activities can be organized and participation can be ensured. Thus, students can be provided with different perspectives.
3. For example, teacher candidates can actively participate in the process with publications such as university newspaper, university magazine under the guidance of a lecturer. The quality and quantity of student activities within the university should be increased and participation in these activities should be supported.
4. As a result of the information in the literature and our study, it is recommended to provide civil literacy from an early age. Civil literacy does not only address the level of knowledge but also covers emotional, cultural and social areas, so it can be taught from an early age by following a path from simple to complex.
5. Candidates who participate in non-governmental organizations have a higher level of civil literacy. In this direction, it is recommended to create tolerant classroom environments where different opinions can be expressed with respect. Such environments can support participation and civil literacy skills.
6. Although this study was designed within the framework of social studies teacher education, it is recommended to be applied to other teaching fields in the faculty of education.
7. Student teachers should be encouraged to volunteer for social, cultural, artistic and personal development. These voluntary activities can be in the form of supporting non-governmental organizations. It can also be individual participation in an activity.
8. In the social studies curriculum, civil literacy can be considered within the skills group. In this context, it is emphasized that comprehensive studies should be carried out on how civil literacy can be transferred to students as a process of knowledge, skill development and value acquisition.

Ethics Committee Approval: Ethical permission was obtained from Firat University Social and Human Sciences Research Ethics Committee (30.05.2022-8636) for this study.

Peer-review: Externally peer-review.

Author Contributions: The authors contributed equally to the research, authorship, and publication of this article.

Conflict of Interest: The authors declare no potential conflicts of interest related to the research, authorship, and publication of this article.

Financial Disclosure: The authors have received no financial support for the research, authorship, and publication of this article.

Notice of Use of Artificial Intelligence: The authors did not utilise any artificial intelligence tools for the research, authorship and publication of this article.

Acknowledgements: We would like to thank all participants who contributed to this study. We are also grateful to the reviewers for their constructive feedback during the evaluation process.

References

- Akhan, O. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politika bilimine yönelik eğilimlerinin belirlenmesi*. (Yayın No. 290583) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Aksu, A. & Kuş, Z. (2017). Vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimi hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerinin inançları. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2017(8), 18-41.
- Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve sosyal bir değer olarak okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 9-26.
- Aybay, R. (1982). *Yurttaşlık (vatandaşlık) hukuku: Ders kitabı ve temel yasa metinleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.
- Brander, P., De Witte, L., Ghanea, N., Gomes, R., Keen, E., Nikitina, A. & Pinkeviciute, J. (2008). *Pusula: Gençlerle insan hakları eğitimi kılavuzu*. (B. Yeşiladalı, Çev.) (1. bs.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2017). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (23. bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. [doi:10.14527/9789944919289](https://doi.org/10.14527/9789944919289)
- Creswell, J. W. (2017). *Karma yöntem araştırmalarına giriş*. (M. Sözbilir, Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Çakmak, Z. & Taşkıran, C. (2020). Development of civil literacy scale: A study of validity and reliability. *Review of International Geographical Education Online*, 10(3), 431-444. [doi:10.33403/rigeo.713522](https://doi.org/10.33403/rigeo.713522)
- Demir, A. G. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık durumları*. (Yayın No. 552822) [Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Doğanay, A., Çuhadar, A. & Sarı, M. (2007). Öğretmen adaylarının siyasal katılımıcılık düzeylerine çeşitli etmenlerin etkisinin demokratik vatandaşlık eğitimi bağlamında incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 50(50), 213-246.
- Erbudak, K. C. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilimsel okuryazarlık düzeyleri*. (Yayın No. 702143) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Faiz, M. (2016). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık durumları*. (Yayın No. 429383) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Geçgel, Ş. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aktif yurttaşlık öz yeterlikleri ve milli değerlerin öğretimine yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayın No. 549677) [Yüksek lisans tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Gögebakan Yıldız, D., Şahin, M., Şahin, S. (2016). Sosyal bilgiler eğitimi programı ve dünya vatandaşlığı: Öğretmen adaylarının perspektifinden. *Hacettepe University Journal of Education*, 31(2), 369-390. [doi:10.16986/HUJE.2016015386](https://doi.org/10.16986/HUJE.2016015386)
- İnan, S. (2021). *Siyaset okuryazarlığı* (1. bs.). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Kara, C. (2022). İnsan hakları. R. Turan (Ed.), *Öğretmen adayları ve öğretmenler için insan hakları ve demokrasi eğitimi* içinde (3. bs., ss. 43-72). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kara, C., Topkaya, Y. & Şimşek, U. (2012). Aktif vatandaşlık eğitiminin sosyal bilgiler programındaki yeri. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 4(3).
- Karakuş, G. & Şahin, Ç. (2019). Katılımcıları seçme: Evren ve örneklem. G. Ocak (Ed.), *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* içinde (1. bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Karasar, N. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemi* (23. bs.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karasu Avcı, E. (2019). Sosyal bilgiler ve kimlik. B. Ü. İbret & S. Kaymakçı (Ed.), *Sosyal bilgiler ve toplum içinde* (1. bs., s. 412). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kartal, O. Y. (2013). *Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ile aktif vatandaşlık bağlamında toplum yaşamına katılma düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yayın No. 345866) [Doktora tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kaya, A. & Kaya, B. (2012). Teknoloji çağında öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık algıları. *Sakarya University Journal of Education*, 2(3).
- Kaya, B. (2013). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık algıları ile politik ilgi ve katılımları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayın No. 349961) [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kayri, M. (2009). Araştırmalarda gruplar arası farkın belirlenmesine yönelik çoklu karşılaştırma (post-hoc) teknikleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 51-64.
- Kennedy, K. J. (2006). Towards a conceptual framework for 'active' citizenship. *Hong Kong: Hong Kong Institute of Education*.
- Koçar, E. (2022). *Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ile küresel vatandaşlık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi*. (Yayın No. 740724) [Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kuş, Z. (2020). *Türkiye’de ve dünya’da vatandaşlık eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. [doi:10.14527/9786257052863](https://doi.org/10.14527/9786257052863)
- Oğuz Haçat, S. (2019). Sosyal bilgiler ve kültür. B. Ü. İbret & S. Kaymakçı (Ed.), *Sosyal bilgiler ve toplum içinde* (1. bs., s. 412). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Omurtak, G. (2020). Eğitim ve kültür. N. Oktik, B. Varışlı & M. C. Tuncer (Ed.), *Eğitim sosyolojisi içinde* (1. bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. [doi:10.14527/9786257228206](https://doi.org/10.14527/9786257228206)
- Önal, İ. (2010). Tarihsel değişim sürecinde yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık: Türkiye deneyimi. *Bilgi Dünyası*, 11(1), 101-121.
- Özdemir, S. (2022). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık becerisinin geliştirilmesine ilişkin görüşleri*. (Yayın No. 769710) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Seçer, İ. (2015). *Spss ve lisrel ile pratik veri analizi: Analiz ve raporlaştırma* (2. bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Süvari, Ş. (2020). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterliliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (ege bölgesi örneği)*. (Yayın No. 644556) [Yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Süvari, Ş. & Tangülü, Z. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterliliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (ege bölgesi örneği). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18(2), 799-818. [doi:10.37217/tebd.811544](https://doi.org/10.37217/tebd.811544)
- Şahin, K. & Türkölmez, O. (2022). *Siyasi düşünce’de devlet ve yönetim*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Tarhan, Ö. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin siyaset okuryazarlık düzeyleri ve temel siyaset bilimine ilişkin görüşleri*. (Yayın No. 567384) [Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Toker Gökçe, A. (2018). Tarama araştırma yöntemi. N. Özer, K. Beycioğlu ve Y. Kondakçı (Ed.), *Eğitim Yönetiminde Araştırma içinde* (1. bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Topçu, E. (2019). Sosyal bilgiler ve sosyoloji. B. Ü. İbret & S. Kaymakcı (Ed.), *Sosyal bilgiler ve toplum içinde* (1. bs., s. 412). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Uzay, A. (2021). Kültür ve eğitim. G. Arastaman (Ed.), *Karşılaştırmalı ve uluslararası eğitim içinde* (4. bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. [doi:10.14527/9786052411407](https://doi.org/10.14527/9786052411407)
- Ünal, F. (2019). *Vatandaşlık yaklaşımları vatandaşlık bilinci karma araştırma örneği*. Pegem Akademi Yayıncılık. [doi:10.14527/9786056991639](https://doi.org/10.14527/9786056991639)
- Yalçın, A. & Akhan, N. E. (2019). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarının sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına göre incelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 12(3), 842-873. [doi:10.30831/akukeg.414578](https://doi.org/10.30831/akukeg.414578)
- Yavaş, M. (2021). *Ortaokul öğrencilerinin politik okuryazarlık kavramlarına ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi (kit) aracılığıyla incelenmesi*. (Yayın No. 673684) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Yiğit, E. Ö. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının gözünden vatandaşlık ve Türk vatandaşlığı. *İlköğretim Online*, 16(2), 406-427. [doi:10.17051/ilkonline.2017.304708](https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.304708)

İletişim/Correspondence

Öğretmen. Uğur ARSLAN
ugurarslan0423@gmail.com

Prof. Dr. Zafer ÇAKMAK
zcakmak@firat.edu.tr